

ШЛЯХОМ ТРЬОХ КОНТИНЕНТІВ

ДЕРЕВА КОРОЛІВСЬКИХ ЛАЗЕНЬОК

Публікацію підготовлено в рамках проекту «Королівський звіринець», що фінансується Міністром культури і національної спадщини РП з коштів Фонду популяризації культури

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

**KULTURA
DOSTĘPNA**

Меценат

Партнер

Bank Polski

1. Ялина європейська – *Picea abies*

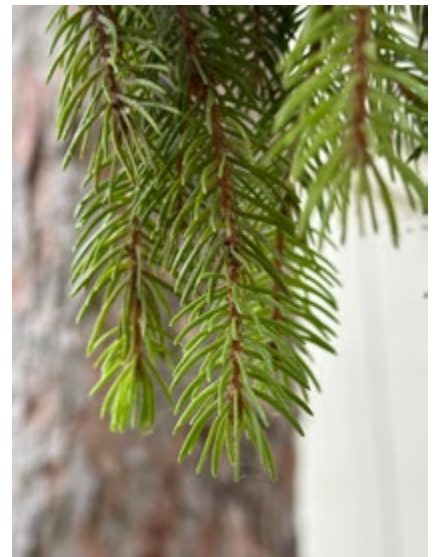
Ялина завдяки своїй характерній конусоподібній кроні добре витримує снігові навантаження. Поверхнева коренева система робить дерево вразливим до сильних вітрів. Це дерево дуже чутливе до забруднення повітря, тому рідко зустрічається в містах. Хоча деревина ялини м'яка, вона широко використовується в різних галузях промисловості. Ялини часто купують як традиційні різдвяні дерева.

Цікавий факт: англійська назва ялини «spruce» може походити від польського слова „з Пруссії”. Існує припущення, що англійські купці XV століття, які купували ялинову деревину для кораблебудування, почувши польське визначення походження деревини, почали називати її «spruce».

Голки ялини короткі, жорсткі та гострі. Шишки досягають 20 сантиметрів завдовжки, звисають вниз і мають циліндричну форму. Ці дерева можуть виростати до 50 метрів у висоту і жити понад 300 років.

Іноді на ялинах можна побачити утворення, схожі на шишки, — це галли, які з'являються на деревах, уражених ялиново-модриновим хермесом, різновидом попелиці.

У задньому парку Мислевицького палацу росте особлива ялина. Це дерево має свою електронну адресу: swierk@lazienki-krolewskie.pl. Напишіть ялині листа – вона із задоволенням Вам відповість!

Ілюстрації (зліва):
ялина європейська, смерека; ялина європейська, смерека (шишки);
ялина європейська, смерека (голки)

2. В'яз гладкий – *Ulmus laevis*

В'язи найчастіше зустрічаються у заплавах річок, де разом з тополями, ясенями та вільхами утворюють густі ліси. Вони добре переносять тимчасове затоплення. У XVIII столітті, коли територія Королівських Лазеньок часто затоплювалася, в'язів росло тут доволі багато. Їхня тверда і важка деревина завжди цінувалася у виробництві меблів та будівництві. Образ в'яза часто з'являється у міфах та традиціях різних культур та релігій.

Листя в'яза великі, гладенькі зверху й опушені знизу, з асиметричною основою і двічі зубчастим краєм. Плоди в'яза — це крилатки, маленькі горішки, оточені тонким крилом, що допомагає насінню розноситися вітром.

В'язи можуть досягати 30 метрів у висоту і жити до 400 років. На старих деревах часто можна побачити молоді пагони, що відростають від стовбура. Характерною особливістю в'язів є їхня потужна коренева система з розвиненими бічними коренями, які часто виступають над поверхнею землі і з часом утворюють широкі планки.

Один із таких велетнів росте у задньому парку Мислевицького палацу, височіючи над оточуючими пейзажами

Ілюстрації (зліва):
в'яз гладкий, або європейський, білий; в'яз гладкий, або європейський, білий (листя);
в'яз гладкий, або європейський, білий (коріння гостролисте)

3. Граб звичайний – *Carpinus betulus*

Це дерево середніх розмірів. Відрізняється темно-сірою гладкою корою, яка з віком набуває характерної хвилястості, утворюючи глибокі борозни, так звану ребристість. Деревина граба настільки тверда, що її іноді називають „залізною”. Завдяки своїй міцності, вона використовується, зокрема, для виготовлення барабанних паличок. Граби добре витримують обрізку, тому їх часто висаджують у вигляді живоплотів. В Королівських Лазеньках ви можете зустріти граби в італійському саду, де вони формують густі зелені стіни – боскети.

Плоди граба – це невеликі горішки, вкриті трилопатовими лусками. Вони є улюбленими ласощами для білок, які мешкають у цьому парку. Листя граба довгасте, з двічі зубчастим краєм, восени набуває жовтого забарвлення.

За. Місце, де ви зараз стоїте, – це найстаріша частина парку, що залишилась від італійського саду XVII століття. Сучасний вигляд цієї ділянки – результат реставраційних робіт, під час яких зберегли окремі дерева, а зрізані граби сформували живопліт. Такий тип саду називається боскетом. Це штучно створений ліс з доріжками, обмежений густими зеленими стінами з дерев і чагарників.

Зб. Це дерево має особливу форму, оскільки його стовбур розгалужується на невеликій висоті. Навколо нього ви можете побачити багато молодих пагонів і листя.

Зазвичай граби виростають до 20-30 метрів у висоту і можуть жити до 400 років.

Ілюстрації (зліва):
• граб звичайний; граб звичайний (стовбур дерева); граб звичайний (трилопатеві луски); граб звичайний (невеликі
• горішки, вкриті трилопатовими лусками); граб звичайний (листя); граб звичайний (в формі боскети) •

4. Бук звичайний – *Fagus silvatica*

Це велике, розлоге дерево з густою кроною, яке часто домінує серед інших видів. Листя бука шкірясте, з опущеними краями, а бруньки мають характерну веретеноподібну форму. Кора зазвичай гладка, сталевосірого кольору. У давнину германці використовували букові дощечки для письма, що, ймовірно, дало назву книгам у багатьох мовах, таких як німецьке «das Buch» і англійське «book». Бук здавна шанували і вважали деревом, захищеним від блискавок, що підтверджує прислів'я: „Уникай дубів, шукай буки”.

Кожні 5-8 років бук приносить плоди — їстівні горішки, багаті на жири. Вони були важливим харчовим продуктом для людей і кормом для тварин. Ліси, де переважають буки, називають буковими.

Цікаво, що бук, біля якого ви стоїте, належить до сорту *Dawyck Purple* та був посаджений у XIX столітті. Це унікальний екземпляр. Ви можете написати йому листа на електронну адресу: buk@lazienki-krolewskie.pl.

Буки можуть досягати 30-50 метрів у висоту і жити до 500 років. Один із буків у Лазеньках, що росте у романтичному саду, є пам'яткою природи.

Ілюстрації (зліва):
• бук звичайний (сорт *Dawyck Purple*); бук звичайний (листя); бук звичайний (горіхи у волохатому мішечку);
• бук звичайний (стовбур дерева) •

5. Вільха чорна – *Alnus glutinosa*

Можна також почути назву «вільшина» – це дерево, яке тісно пов'язане з водою. Її часто можна побачити на берегах ставків, озер та річок, де вона утворює густі зарості, відомі як вільшняки. У XVIII столітті вільхи були поширені в Королівських Лазеньках. Сьогодні їх найбільше можна зустріти біля ставків.

Кора вільхи має характерний темно-сірий, майже чорний колір, що й дало дереву назву. Квітки вільхи представлені довгими сережками, які після цвітіння перетворюються на невеликі шишки. У цих шишках дозрівають крилаті насінини, які є важливим джерелом поживи для багатьох птахів, особливо взимку. Шишки також містять велику кількість дубильних речовин.

Вільха росте швидко, її квіти з'являються ранньою весною, ще до розпускання листя. Плодоносити вільха починає у віці 20-30 років.

Там, де ви стоїте, ви можете побачити дві чорні вільхи, які прикрашають береги Південного ставка. Ці дерева ростуть разом з гінкго та буком, створюючи мальовничу композицію.

Вільхи зазвичай досягають висоти 25 метрів і живуть близько 150 років.

Ілюстрації (зліва):
вільха чорна (два дерева); вільха чорна (листя); вільха чорна (недозрівші шишки)

6. Липа дрібнолиста – *Tilia cordata*

Це величне і довговічне дерево може досягати значних розмірів, а діаметр його стовбура може досягати 200 сантиметрів. Листя за формою нагадує символ кохання – серце (на що вказує латинська назва «cordata» – серцеподібний). Липа – цінна медоносна рослина. Бджоли збирають з її квітів нектар, з якого виробляють ароматний мед. Крім того, квітки липи широко використовуються в натуральній медицині - настої липи застосовують, зокрема: при застуді. Волокниста флоєма, яка знаходиться під корою, є основним будівельним матеріалом для гнізд білочок.

Липам надавалось багато значення в різних релігіях. Вони пов'язані, наприклад, з культом Богородиці у Святій Липці на Мазурах.

Навесні біля лип можна відчутти інтенсивний аромат квітів. М'яка деревина липи здавна використовується для різьблення, виготовлення музичних інструментів та інших виробів, наприклад скрипки. Знаменитий вітвар Віта Ствоша в Кракові виготовлений саме з липової деревини.

Листя липи дрібнолистої вкриваються пучками волосків іржавого кольору під кутами жилок (на відміну від широколистої, яка має білі волоски). Дерево плодоносить дрібними горішками, які дозрівають наприкінці літа.

Дерево, біля якого ви зараз стоїте, є першим на липовій алеї. Зверніть увагу на її широку розлогу крону – це типова форма для липи.

Середня висота лип становить 30-40 метрів. Доживати вони можуть до дуже поважного віку – 600-800 років, а деякі екземпляри можуть жити і до 1200 років.

Ілюстрації (зліва):
Липа дрібнолиста; Липа дрібнолиста (листя); Липа дрібнолиста (горішки)

7. Дуб звичайний, або черешчатий – *Quercus robur*

Це справжній велетень серед дерев, що ростуть в Польщі та цілій Європі. Він росте повільно і досягає вражаючих розмірів. Його здавна вважають символом сили, довголіття та мудрості. Це дерево шанували в багатьох культурах і пов'язували з різними божествами, такими як Зевс, Юпітер, Один і Вотан. У багатьох релігіях дуб вважався священним, а в народних традиціях його називали «чаклунським» або «диявольським» деревом.

Деревина дуба дуже тверда і цінна, її використовують у будівництві та виробництві меблів.

Листя дуба має характерну форму з глибокими вирізами. Плоди дуба – жолуді – є важливим джерелом їжі для багатьох тварин, таких як дикі кабани, білки та птахи. Люди також використовували жолуді в їжу, з них готували борошно, каву та інші продукти.

7а. Тут ви бачите могутнього дуба, який розкинув свою широку крону над модерністським садом. Його куляста форма свідчить про те, що дерево росло в умовах достатнього простору і світла.

7б. Дуби, біля яких ви стоїте, є свідками бурхливого минулого та реліктом історичного дубового лісу колишнього мисливського заповідника. Ціла група цих дерев була сильно пошкоджена під час артилерійського обстрілу у січні 1945 року.

Дуби – довгожителі. Вони можуть доживати до 500-800 років, а деякі екземпляри живуть понад тисячу років. Середня висота дуба становить 30-40 метрів. У Лазеньках росте 3 дуби звичайні, які мають статус пам'ятки природи.

Ілюстрації (зліва):
• дуб звичайний, або черешчатий (7а і 7б); дуб звичайний, або черешчатий (стовбур дерева);
• дуб звичайний, або черешчатий (листя); дуб звичайний, або черешчатий (жолудь на плодоніжці) •

8. Тис звичайний – *Taxus baccata*

Тис звичайний – це унікальна вічнозелена рослина, яка може мати як форму дерева, так і чагарника. Ростає він дуже повільно і є дводомним, тобто існують окремі чоловічі та жіночі особини.

Майже всі частини тиса є отруйними для людини. Ця особливість породила багато легенд і повір'їв, пов'язаних з цим деревом. Його вважали деревом смерті та потойбічного світу. Єдиною неотруйною частиною тиса є соковита яскраво-червона оболонка насінини, яка має солодкий смак.

Дереви тиса дуже міцні та цінні. З давніх-давен її використовували для виготовлення луків, меблів та інших виробів. Однак через повільне зростання та масові вирубки тис став рідкісною рослиною і зараз перебуває під охороною.

Хвоя тиса м'яка і гнучка, а дерево добре переносить обрізку. Завдяки цій властивості тис часто використовують у декоративному садівництві для створення живоплотів.

Тиси, біля яких ви зараз стоїте, мають досить поважний вік – близько 80 років. Цікаво, що вони мають дві форми росту: кущувату та деревоподібну. Поруч з тисами ви можете побачити торрею та канадську ялинку, про які докладніше розповідається на інформаційних стендах вздовж Американської стежки.

Тис – це одне з найдовговічніших дерев на Землі. Деякі екземпляри можуть жити понад 3000 років. Середня висота тисів становить 2-15 метрів.

Ілюстрації (зліва):
тис звичайний; тис звичайний(голки та рожеві насінневі коробочки з насінням всередині);
тис звичайний(голки, насіння, що розвивається, та рожеві насінневі коробочки з насінням всередині)

9. Тополя біла – *Populus alba*

Тополя біла, або біле дерево, – це велике, швидкозростаюче дерево, яке часто зустрічається в долинах річок. Особливістю цього виду є його світла, майже біла кора, яка з віком тріскається і темніє, утворюючи характерний малюнок. Молоді пагони та листя тополі вкриті густими, м'якими, заплутаними волосками, які захищають дерево від несприятливих погодних умов – занадто сильних сонячних променів, холоду, надмірного випаровування або суховію..

Тополя біла відрізняється швидким ростом. Наприклад, 20-річна тополя може мати значно більший діаметр стовбура, ніж липа чи дуб того ж віку.

Дерево, біля якого ви стоїте, є чудовим прикладом старої тополі білої. Його розлого крона та масивний стовбур свідчать про поважний вік. Імовірно, це кілька дерев, які зрослися в одне. Стовбур має старі сліди - в тому числі тріщину від удару блискавки. Перші сталеві обмеження були накладені на нього в 1950-х роках, другі - у 1980-х, а пізніше були встановлені додаткові зв'язки. Щороку пара кажанів колонізує одне з дупел і виводить там потомство. Окружність стовбура цього екземпляра становить понад 7 метрів.

Тополі білі можуть досягати значних розмірів і віку. Середня висота становить 30-40 метрів, а тривалість їхнього життя – 300-400 років.

Ілюстрації (зліва):
тополя біла; тополя біла (листя); тополя біла (стовбур дерева)

10. Ясен високий – *Fraxinus excelsior*

Ясен високий – це одне з найвищих листяних дерев Європи, відоме своєю міцною деревиною, яку широко використовують у меблевому виробництві. Цікавою особливістю ясенів є те, що восени їхнє листя часто зберігає зелений колір досить довго. Здавна вважалося, що ясени мають здатність відлякувати змій, зокрема гадюк. Ясени воліють вологі місця, тому їх часто можна зустріти біля річок та озер.

Ясен, перед яким ви стоїте, є справжнім довгожителем і, ймовірно, одним із найстаріших дерев у Королівських Лезеньках. Його крона підтримується системою старих та нових підпорок, які запобігають її руйнуванню. Цей велетень став прихистком для багатьох живих істот. У 2022 році в одному з його дупел оселилася куниця, а в 2024 році крех великий обрав це місце для розмноження, хоча, на жаль, невдало.

Ясени можуть досягати висоти 30-40 метрів і жити в середньому 300-400 років.

Ілюстрації (зліва):
ясен високий; ясен високий (листя); ясен високий (стовбур дерева); ясен високий (діра в основі)

11. Вербка плакуча – *Salix sp.*

Вербка плакуча – це дерево з характерною звисаючою кроною, яке часто асоціюється з меланхолією та спокоєм. Її часто висаджують біля водойм, де вона створює особливу атмосферу. Таке ж призначення має і верба, що росте біля ставка Бельведер у романтичному саду.

Історично верби оточувалися багатьма легендами та повір'ями. Вважалося, що ці дерева обирають злі духи та відьми. Проте, верба також була символом весни завдяки своїм раннім квітам – котикам. Крім того, кора верби містить цінну речовину – саліцин, яка стала основою для створення аспірину.

Вербка, що росте біля ставка Бельведер у романтичному саду, має свою цікаву історію. Згідно з гравюрами Зигмунта Фогеля, на цьому місці вербка росла ще в XVIII столітті. Зважаючи на недовгу тривалість життя цих дерев, сучасна вербка є її наступницею. У 60-70-х років XX ст. ця вербка була швидкозростаючим одностовбурним деревом, але після того, як вона зламалася, набула багатостовбурної форми. Сьогодні ми можемо милуватися її гілками, що схиляються до водного дзеркала ставка.

Вербки плакучі можуть виростати до 24 метрів у висоту, але їхня тривалість життя зазвичай не перевищує 150 років.

Ілюстрації (зліва):
вербка плакуча; вербка плакуча; вербка плакуча (листя)

12. Модрина європейська – *Larix decidua*

Модрина європейська – це непересічне хвойне дерево, яке здавна символізувало красу, довголіття та молодість. Свою назву вона отримала завдяки ніжному світло-зеленому кольору хвої. Це дерево добре пристосоване до міських умов і може витримувати забруднення повітря.

Смола модрини здавна використовувалася в народній медицині, а також для виготовлення цінного бальзаму – венеціанського скипидару. Цей бальзам досі використовується в мистецтві для розведення фарб і створення різних ефектів.

Деревина модрини – одна з найміцніших і найстійкіших до гниття. Її використовували для будівництва, зокрема, на модринових палях стоять багато будівель у Венеції. Цікавою особливістю модрини є її горизонтально розташовані верхні гілки та швидке зростання в молодому віці.

Однак, незважаючи на свою міцність, модрини мають одну незвичайну особливість для хвойних дерев – вони скидають хвою на зиму, подібно до листяних дерев. Восени хвоя модрини набуває золотистого відтінку.

Модрина, на яку ви зараз дивитесь, є одним із найстаріших дерев у цьому саду. Своїми потужними коренями вона міцно вчепилася в землю біля Водонапірної вежі. Імовірно, її посадили ще у XVIII столітті. У тогочасних звітах є згадка про «саджання модрин».

Модрини можуть досягати значної висоти – до 40-50 метрів і жити до 500-700, а іноді навіть до 800 років.

Ілюстрації (зліва):
модрина європейська; модрина європейська (шишка і голки); модрина європейська (голки)

Америка

1. Дуб червоний – *Quercus rubra*

Дуб червоний – це величне дерево, яке завдяки своїм декоративним якостям стало популярним у багатьох країнах. Його велике, лопатеве та зубчасте листя восени набуває яскравих відтінків жовтого, оранжевого та червоного кольору (звідси і назва). Цікаво, що опале листя дуба червоного довго не розкладається, зберігаючи свою форму навіть після зими. Плоди дуба – жолуді – досить великі та мають характерну форму, дозрівають лише на другий рік.

Однак, незважаючи на свою красу, дуб червоний вважається інвазивним видом. Це означає, що він активно розмножується і може витіснити місцеві рослини, порушуючи природний баланс екосистеми.

Незважаючи на статус інвазійного виду, дуб червоний став невід'ємною частиною нашого ландшафту. Його зображення навіть з'явилося на монетах номіналом 1, 2 та 5 грош, де кількість листочків на зображенні відповідає номіналу монети (наприклад, 5 листків на монеті з номіналом 5 грош).

Дуб, біля якого ви зараз стоїте, був посаджений у 1960-х роках. Маючи повний доступ до світла, він розвинув типову розкидисту крону. З берега під деревом відкривається вид на північне узвишся Палацу на острові, перспективу Північного ставу, оточеного пам'ятником королю Яну III, а також на Королівську набережну.

Дуб червоний може досягати висоти 32 метри і жити протягом 200-400 років.

Інтродукція*: 1818 рік.

* Інтродукція – це процес введення виду в нову для нього екосистему. Дуб червоний був інтродукований в нашу країну з Північної Америки.

Ілюстрації (зліва):
дуб червоний; дуб червоний (листя); дуб червоний (жолуді)

2. Горіх чорний – *Juglans nigra*

Горіх чорний родом із США, де утворює ліси і дає цінну меблеву деревину. Свою назву він отримав завдяки чорній корі. Листя може досягати 60 сантиметрів завдовжки і складається з 15-23 листочків. Плід – дуже твердий горіх, який є ласощами для білок. Запах зовнішньої шкаралупи горіха дуже характерний, нагадує поєднання цитрусових та імбиру.

Чорний горіх був висаджений в Королівських Лазеньках за наказом короля Станіслава Августа.

На алеї, що проходить вздовж західного берега Південного Нижнього ставу, пліч-о-пліч ростуть два чорні горіхи, які чудово видно з Каскадного мосту. Вони регулярно плодоносять, тому під їх кронами можна знайти обгризені білками горіхи.

Середня висота дерева сягає 30 метрів, а тривалість життя – до 250 років.

Інтродукція: XVII століття (Європа).

Ілюстрації (зліва):
горіх чорний; горіх чорний (кора); горіх чорний (листя); горіх чорний (листя і горіхи)

3. Дугласія тисолиста – *Pseudotsuga menziesii*

Дугласія тисолиста, відома також як ялиця Дугласа, росте в горах на тихоокеанському узбережжі Північної Америки. Характерною особливістю її шишок є тризубчасті лусочки. Свою назву дугласія отримала на честь шотландського ботаніка і колекціонера Девіда Дугласа. Кора старих дерев шорстка і нерівна, з помаранчевими тріщинками. Хвоя, навпаки, м'яка та гнучка.

До 2024 року на цьому місці росли дві дугласії, але одна з них, на жаль, загинула під час зимової бурі.

Прибережний різновид дугласії тисолистої є найвищим хвойним деревом у світі і може досягати 120 метрів! У Польщі вона виростає до 35 метрів і може жити до 700 років.

Інтродукція: 1826 рік (Англія).

Ілюстрації (зліва):
дугласія тисолиста; дугласія тисолиста (стовбур дерева); дугласія тисолиста (кора); дугласія тисолиста (шишка)

4. Гледичія колюча – *Gleditsia triacanthos*

Гледичія колюча має довгі, до 10 сантиметрів, колючки, зібрані в пучки по три. Листя, як правило, розгортається до середини травня, а восени набуває ефектного жовтого забарвлення. Плід гледичії – довгий, скручений стручок вишневого кольору, який може сягати навіть 40 сантиметрів! Насіння всередині стручків охоче поїдається птахами. Висушені стручки видають приємний брязкаючий звук.

Висаджена як солітер*, гледичія має достатньо світла і простору. Особливо ефектно вона виглядає восени, коли її жовте листя контрастує з темною хвоєю інших дерев. Цей екземпляр належить до безколючкових форм, колючки присутні лише на молодих пагонах.

Гледичія може досягати 30 метрів у висоту, але її тривалість життя, хоча і досягає 150 років, є відносно короткою порівняно з деякими іншими видами дерев.

Інтродукція: після 1700 року.

* Солітер - дерево, яке росте на відкритій місцевості без тісного товариства інших особин. Поодинокі посадки призначені для того, щоб підкреслити декоративні якості дерева.

Ілюстрації (зліва):
гледичія колюча; гледичія колюча(листя); гледичія колюча(стовбур дерева); гледичія колюча (стручки)

5. Сосна Веймута – *Pinus strobus*

Сосна Веймута, або Веймутова, має синьо-зелену хвою зі світлими смужками на зовнішній поверхні. Хвоя м'яка на дотик, росте гронами по п'ять штук і може досягати довжини 5-15 сантиметрів. Шишки, довжиною 10-15 сантиметрів, ростуть по дві-три на верхівці гілки. Зрілі шишки сірувато-коричневі і часто залишаються на дереві навіть після висипання насіння. Вони мають більш інтенсивний аромат порівняно зі звичайними сосновими шишками.

У садах Лазеньок сосна Веймута росте в сосновому гаю (разом з іншими видами сосен), створюючи атмосферу класичного ландшафтного парку. Цей сосновий бір плавно переходить у великий відкритий простір з екзотичними породами дерев, серед яких і сусідня гледичія трисмугаста.

Середня висота сосни Веймута – 50 метрів, у Польщі вона досягає 30 метрів. Тривалість життя дерева – до 200 років.

Інтродукція: інтродукована в Англію у 1705 році капітаном Джорджем Веймутом, а в Варшавський ботанічний сад – у 1824 році.

Ілюстрації (зліва):
сосна Веймута; сосна Веймута (голки); сосна Веймута (шишка)

6. Тсуґа канадська – *Tsuga canadensis*

Тсуґа канадська має крону неправильної форми, з характерною зубчастою верхівкою і досить темного кольору. Поряд з тисом, це одна з найбільш тіньовитривалих хвойних дерев. Має декоративно чубату коротку хвою зі сріблястим нижнім боком. Утворює невеликі шишки, близько 2 сантиметрів завдовжки, які спочатку зелені і закриті, але коли дозрівають, стають коричневими, деревиною догори і розкриваються. Добре переносить обрізку і тому може використовуватися для створення живоплотів.

Дерево, біля якого ви стоїте, росте між бундуком канадським (праворуч) і характерною липою з шістьма стовбурами.

Середня висота тсуґи канадської сягає 30 метрів, у Польщі 15-20 метрів; у дикій природі дерева можуть жити до 500 років.

Інтродукція: 1736 рік (Європа).

Ілюстрації (зліва):
тсуґа канадська; тсуґа канадська (голки та спілі і недоспілі шишки); тсуґа канадська (стовбур дерева)

7. Робінія звичайна – *Robinia pseudoacacia*

Робінія звичайна часто помилково називається акацією. Її також називають гороховим деревом через плоди - довгі, плоскі стручки, схожі на стручки гороху, всередині яких містяться насіння. На стеблах робінії є гострі колючки.

Дерево назване на честь французького садівника Жана Робена, який привіз її до Європи в 1601 році. Вперше робінію було висаджено в садах короля Генріха IV. Робінія невибаглива до умов місцезростання, стійка до морозів, посухи, добре росте на бідних ґрунтах і витримує забруднення повітря. Завдяки цим властивостям вона швидко поширилася по всій Європі.

Робінія цінується за красиві, запашні квіти, які можна вживати в їжу. Квіти є також цінним медоносом. Однак, крім квітів, майже вся рослина отруйна. Її деревина, стійка до гниття, використовується для виготовлення меблів та інших виробів.

Незважаючи на свої позитивні якості, робінія вважається інвазивним видом, оскільки активно розмножується і може витіснити місцеві рослини.

Робінія, яку ви бачите, росте біля в'їзду на автостоянку на Парковій вулиці. Її стовбур розгалужується на висоті близько метра. Уздовж Китайського проспекту ви знайдете більше дерев цього виду, і зможете ближче роздивитися кору, листя і насіння робінії.

Вона досягає висоти до 15-25 метрів і живе протягом 150-200 років.

Інтродукція: 1601 рік.

Ілюстрації (зліва):
робінія звичайна; робінія звичайна (листя); робінія звичайна (кора); робінія звичайна (стручки)

8. Торрея каліфорнійська – *Torreya californica*

Торрея є дводомним деревом, тобто існують чоловічі та жіночі екземпляри. Вона має дуже жорстку і шкірясту хвою, яка може досягати 4-7 сантиметрів завдовжки. Хвоя має дві білі смужки на нижньому боці.

Висаджена приблизно в 1945 році, торрея є дуже рідкісним деревом в Польщі. Для захисту від морозів її вкривають солом'яними матами, хоча вона кілька разів підмерзала, але продовжувала відновлюватися. У 1970 році це було багатостовбурне дерево. У 2015 році воно мало 13 стовбурів, які можна побачити й сьогодні. Її часто плутають з тисами, що ростуть поруч.

Виростає до 15-22 метрів заввишки.

Інтродукція: 1872 рік.

9. Ялина колюча, блакитна або колорадська – *Picea pungens*

Ялина колюча має правильну конічну крону. Її хвоя має синювато-блакитний відтінок, дуже жорстка і колюча (звідси і назва). Дерево добре переносить посуху і невибагливе до ґрунту. Найкраще росте як солітер, але витримує посадку в рядах і може використовуватися для створення живоплотів.

Дерево, перед яким ви стоїте, було посаджене після Другої світової війни, приблизно в 1950-х роках, під час створення екзотичного саду перед Новою Оранжереєю.

У Польщі ялина колюча може досягати 30 метрів заввишки.

Інтродукція: 1896 рік (Польща).

Ілюстрації (зліва):
ялина колюча, блакитна або колорадська; ялина колюча, блакитна або колорадська (голки)

10. Американське тюльпанове дерево – *Liriodendron tulipifera*

Американське тюльпанове дерево - це швидкозростаюче дерево, яке в природі зустрічається в долинах великих річок. Воно може досягати значних висот. Листя має характерні чотири лопаті, які восени набувають яскраво-жовтого забарвлення. Свою назву дерево отримало завдяки великим, чашоподібним квіткам, що нагадують тюльпани за формою і яскравим забарвленням. Через свій привабливий зовнішній вигляд тюльпанові дерева висаджували в садах 18-19 століть по всій Європі. Хоча вони швидко ростуть, але чутливі до сильного вітру. Бутони тюльпанових дерев називають «бобровим хвостом» через їхній зовнішній вигляд і сплюсненість.

Тюльпанове дерево, яке росте в Лазеньках, є ще молодим екземпляром. Незважаючи на свої невеликі розміри, воно вже прикрашає королівські сади своїм красивим листям.

Дерево може досягати висоти до 36 метрів і жити 200-300 років.

Інтродукція: 1653 рік (Англія).

Азія

1. Китайська туя східна (широкогілочник східний) – *Platycladus orientalis*

Китайська туя східна - невелике дерево, рідко досягає висоти 10 метрів, часто багатостовбурне. Родом з Китаю та Кореї, де йому надають символічного значення - висаджують на могилах монархів та біля храмів. Ця вічнозелена рослина утворює шишки з гачкуватими придатками на лусочках. Листя має вигляд лусочок, які щільно прилягають до гілок і майже не мають запаху. Для цих дерев характерна багатостовбурність.

Наш екземпляр, який росте безпосередньо перед західним крилом Палацу на Острові, згідно з аерофотознімком 1944 року, вже тоді був досить великим деревом.

Китайська туя може вирости до 15 метрів у висоту.

Інтродукція: 1690 рік (в Європі).

Ілюстрації (зліва):
китайська туя східна, або широкогілочник східний; китайська туя східна, або широкогілочник східний
(сплюснуті голки); китайська туя східна, або широкогілочник східний (шишки з відростками)

2. Слива японська – *Prunus mume*

Хоча слива японська має таку назву, насправді вона родом з Китаю. Цей вид широко культивується в Східній Азії, зокрема, в Японії, Кореї та В'єтнамі. Цвіте ранньою весною – у квітні-травні квіти з'являються раніше, ніж листя. Квітка японської сливи є емблемою Тайваню. Плоди цього дерева червоні, їстівні і здавна використовуються в традиційній китайській медицині завдяки своїм лікувальним властивостям.

Дерево, перед яким ви стоїте, було висаджено недавно і, завдяки своєму азіатському походженню, органічно доповнює композицію китайського саду. Його сусідкою є вишня сорту Канзан, що росте по інший бік доріжки.

Слива японська може досягати висоти до 9 метрів.

Інтродукція: 1841-1844 роки (Нідерланди).

Ілюстрації (зліва):
слива японська або абрикос японський; слива японська або абрикос японський (листя)

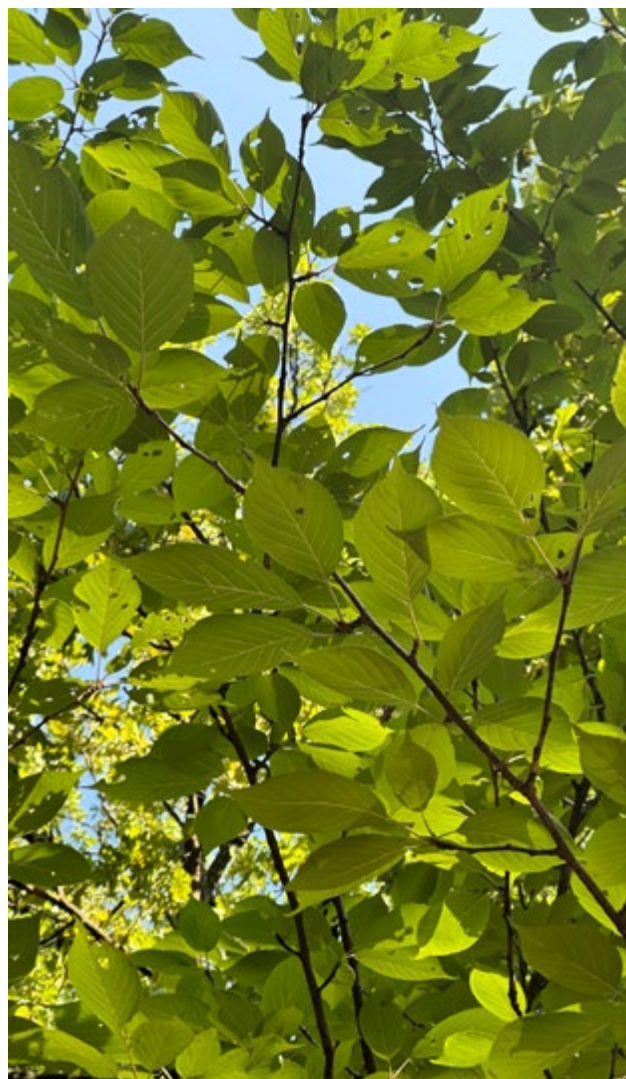
3. Вишня сорту Канзан – *Prunus 'kanzan'*

Вишня сорту Канзан – це декоративне дерево, яке славиться своїм пишним цвітінням. Хоча Канзан відомий з 17 століття, точне походження цього сорту досі не встановлено. Деякі дослідники вважають, що він є гібридом різних видів вишні. Крона Канзану в молодості має форму парасольки, що складається з жорстких діагональних гілок, які ростуть з однієї точки стовбура. З віком крона стає більш округлою.

У травні дерево вкривається великою кількістю махрових рожевих квітів, що мають приємний аромат. Восени листя набуває яскравого жовто-оранжевого забарвлення.

Вишня Канзан досягає у висоту 5-10 метрів.

Інтродукція: Точна дата інтродукції до Європи невідома.

Ілюстрації (зліва):
вишня Канзан; вишня Канзан (листя)

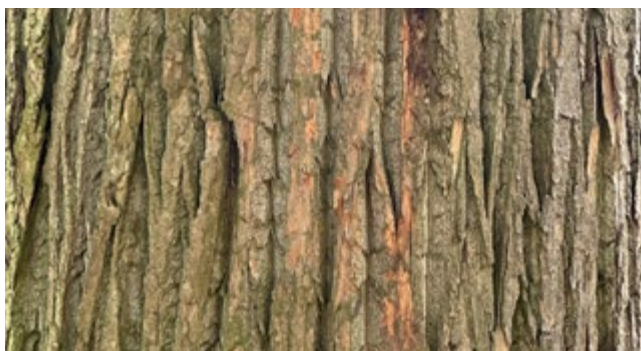

4. Тополя корейська – *Populus koreana*

Тополя корейська родом з Далекого Сходу. Цей вид є рідкісним і маловідомим через обмежений ареал поширення та низьку швидкість росту. Тополя корейська краще за інші тополі переносить низькі температури. Її листя товсте, шкірясте, темно-зелене зверху і білувате знизу, вкрите білою кутикулою. Ранньою весною листки розгортаються і випромінюють приємний аромат, схожий на запах свіжо скошеної трави. Восени вони набувають золотистого кольору.

У садах в Лазеньках тополя корейська росте разом з іншими екзотичними видами в колекційній групі дерев. Цей екземпляр є єдиним у Королівських Лазеньках, а можливо, і у всій Варшаві (включаючи ботанічні сади). Його збереження має важливе значення для збереження біорізноманіття. Поруч з ним росте невелика китайська тополя.

Тополя корейська досягає висоти до 25 метрів.

Ілюстрації (зліва):
тополя корейська; тополя корейська велика і китайська мала; тополя корейська (кора); тополя корейська (листя)

5. Тополя китайська – *Populus simonii* Carriere

Тополя китайська або тополя Симона, родом з Китаю. В Польщу була завезена перед другою світовою війною. Крона дерева вузька, стовбур вкритий світло-сірою корою. Світло-зелене листя розпускається одним з перших серед тополь, зазвичай наприкінці квітня, і має характерну широку форму. Восени листя набуває яскравого лимонно-жовтого забарвлення. В Європі, зокрема й у Польщі, для озеленення використовують переважно чоловічі екземпляри, оскільки вони не утворюють пухнастих насінин, які можуть викликати алергічні реакції. Дерево відзначається посухо- та морозостійкістю і добре переносить забруднення повітря.

З 1930-х років тополя китайська росте вздовж алеї в колекціонерській групі екзотичних рослин (разом з корейською тополею). Цей сорт широко використовується в озелененні міст завдяки своїй декоративності та невибагливості. Екземпляр, що росте в парку, має цікаву індивідуальну форму крони, яка, ймовірно, сформувалася під впливом сусідніх дерев. Стовбур дерева злегка вигнутий, а гілки відростають перпендикулярно до стовбура.

Досягає у висоту до 20 метрів.

Інтродукція: 1862 рік (Франція).

Ілюстрації (зліва):
тополя китайська; тополя китайська (листя); тополя китайська (кора)

6. Амурське коркове дерево – *Phellodendron amurense*

Амурське коркове дерево родом з Далекого Сходу. Стовбур дерева короткий, вкритий товстою, корковою, сірувато-коричневою корою, яка має характерну тріщинувату структуру. Культивується з 1856 року. Листя непарноперисте, складається з 7-13 листочків. Дерево дводомне. Квітки дрібні, непоказні, але є цінним джерелом нектару для бджіл. Плоди чорні, кулясті, мають скипидарний запах і довго тримаються на дереві. Їх часто поїдають птахи взимку. З кори коркового дерева амурського отримують корок, який використовується для виготовлення пробок для пляшок, шкільних дошок та інших виробів. Хоча цей вид корку не настільки поширений, як корковий дуб, він має велике значення в азіатській медицині.

Це коркове дерево - одне з семи дерев цього виду, висаджених тут наприкінці 1960-х - на початку 1970-х років. Ці рослини особливо привабливі восени, коли їхнє листя набуває жовтого забарвлення. Підійдіть до коркового дерева і доторкніться до його кори - ви відчуєте, як вона м'яко прогинається під пальцями. Для порівняння, доторкніться до граба, що росте поруч, і ви помітите різницю в структурі кори цих дерев.

Досягає висоти до 17 метрів і живе протягом 250-300 років.

Ілюстрації (зліва):
амурське коркове дерево; амурське коркове дерево (листя); амурське коркове дерево (кора)

7. Магнолія японська (магнолія кобус) – *Magnolia kobus*

Магнолія японська родом з Кореї та Японії. Крона дерева куляста, широка і низько посаджена. Ранньою весною, до розпускання листя, магнолія кобус вкривається великими білими квітками з ніжним ароматом. Плоди червоні, довжиною до 12 сантиметрів. Зазвичай цвітіння починається у віці 10-11 років, але може варіюватися залежно від умов вирощування.

Тут японські магнолії утворюють компактні композиції з декількох екземплярів, які особливо ефектно виглядають навесні під час цвітіння. Над магнолією кобус височіє прекрасна магнолія суланжа зі значно більшими, рожево-білими квітками.

Магнолія кобус досягає у висоту до 10 метрів.

Ілюстрації (зліва):
магнолія японська, магнолія кобусі; магнолія японська, магнолія кобусі (листя);
магнолія японська, магнолія кобусі (плоди)

8. Багряник японський – *Cercidiphyllum japonicum*

Багряник японський родом з Японії, де він зростає у змішаних лісах і є видом, що перебуває під загрозою зникнення. Деревина багряника м'яка і легка в обробці, тому її часто використовують для виготовлення меблів, музичних інструментів та декоративних виробів. Молоде листя багряника має дуже декоративний вигляд: спочатку воно червонувато-коричнєве або пурпурове, а потім стає темно-зеленим. Восени листя жовтіє, набуваючи яскравого золотистого відтінку, і випромінює приємний аромат свіжоспечених пирогів.

Зразок багряника, що росте у Лазенькових садах, має два стовбури і неправильну, асиметричну крону, що сформувалася під впливом сусідніх дерев. Найбільш ефектно дерево виглядає восени, коли його листя жовтіє.

Багряник японський досягає висоти 10-30 метрів.

Інтродукція: 1865 рік, 1899 рік (Польща).

Ілюстрації (зліва):
багряник японський; багряник японський (листя); багряник японський (кора);
багряник японський (стовбур дерева)

9. Гінкго дволопатеве – *Ginkgo biloba*

Цей ендемічний* вид походить з Китаю. Це дерево століттями висаджували біля храмів у Китаї, а також в Японії та Кореї, тому його часто називають японським гінкго. У нього прямий стовбур, а крона пухка і правильна. Хоча це голонасінна рослина, воно має характерні віялоподібні листки. Восени листя стає яскраво-жовтим. Гінкго дводомні, тобто існують чоловічі та жіночі екземпляри. Насіння жіночих дерев оточене м'яккою оболонкою, яка при дозріванні виділяє неприємний запах через наявність маслянистої речовини, що може викликати алергічні реакції. Тому в озелененні перевагу надають чоловічим екземплярам. У парку Королівські Лазеньки біля Палацу на Острові росте жіночий екземпляр гінкго

Гінкго - це одне з найдавніших дерев на Землі, його вік оцінюється в сотні мільйонів років. Воно має лікувальні властивості і широко використовується в медицині.

Зразок гінкго, що росте в Романтичному саду, поруч з монументальним буком, є найбільшим в парку Королівські Лазеньки. Він був висаджений у 1960 році і досягає висоти 25,5 метрів. Це чоловічий екземпляр, який контрастує з сусідньою групою темних хвойних дерев.

Гінкго дволопатеве може досягати 20-30 метрів у висоту, а його тривалість життя вражає: у природному середовищі Китаю дерево може жити понад 3 000 років, а поза межами природного ареалу – до 2 000 років.

Інтродукція: 1727 рік (Європа).

* Ендемічний - вид або таксон, який є унікальним для певної території і не зустрічається в природі в інших місцях.

Ілюстрації (зліва):
гінкго дволопатеве; гінкго дволопатеве (кора); гінкго дволопатеве (листя);
гінкго дволопатеве (насінні головки з насінням усередині)